

Directieverslag 2023
Stichting Architectuur Instituut
Rotterdam

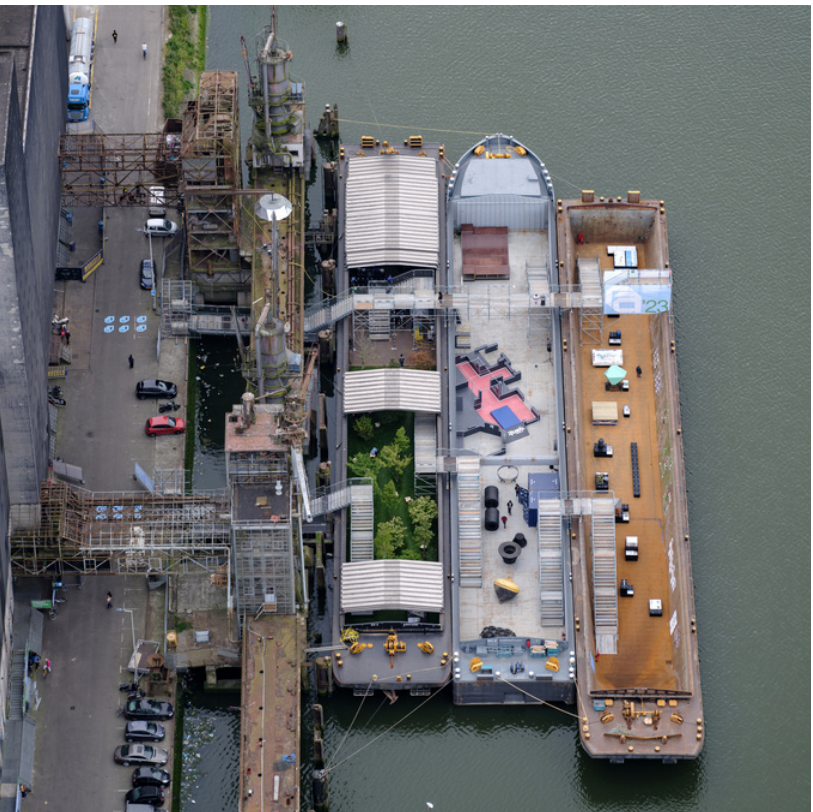
Directie verslag

Directieverslag 2023
Stichting Architectuur Instituut
Rotterdam

Directieverslag

air
architectuur
instituut
rotterdam

Inhoud

Inleiding	4
Activiteitenprogramma 2023	4
• Podium	5
• Werkplaats	7
• Collectie	10
Organisatie	11
De Codes	12
Communicatie en publieksbereik	14
Financiën	16
Prestaties	17

Inleiding

Als een van de meerjarig gesubsidieerde culturele instellingen kan het mede inhoud en kleur geven aan het Rotterdamse culturele landschap. Het belangrijkste referentiekader daarbij is het meerjarige beleidsplan van AIR, het Cultuurplan van Rotterdam en het architectuurbeleid.

Inleiding

Architectuur is een publieke zaak en een ontwikkelkracht voor een aantrekkelijke, duurzame en rechtvaardige stad. Dat is waar AIR voor staat. Daarom werken we aan een vitaal architectuurklimaat en aan een cultuur van samen stadmaken. Het is onze missie om het gesprek over ruimtelijk ontwerp te openen voor een breed publiek en de brug te slaan tussen cultuur en stadsontwikkeling, tussen verbeelding en maken, tussen denken en doen.

In 2023 heeft AIR zijn programmering en netwerken goed kunnen inzetten voor een breed ontwerpgesprek over de innovatieve, duurzame en inclusieve stad. Vanuit Rotterdam, landelijk van betekenis en gevoed door lokale en (inter)nationale perspectieven hebben we inhoud kunnen geven aan ons Podium-programma met stadsgesprekken over de rechtvaardige stad, (on)toegankelijke stad, hoogbouw en over de vernieuwing van de centrale bibliotheek; de Rotterdam Architectuurprijs; en de Rotterdam Architectuur Maand die inmiddels is uitgegroeid tot het grootste festival over de toekomst van de stad. Ook ons Werkplaats-programma met het Stadmakerscongres, de 365xWerkplaats, het cultuuronderwijsprogramma en de netwerkplatforms gaf inhoud aan de volgende opgaven voor de stad. Tot slot kreeg ons Collectie-programma een boost met de vernieuwing van de AIR-website, waardoor we nog beter de inhoudelijke dossiers over opgaven in de stad kunnen delen.

Daarnaast werkten we aan de Governance van onze organisatie. De codes vormen daarbij een kompas en geven ons handvatten. In het bijzonder werkten we in 2023 aan de invoering van ons eigen salarishuis en de doorontwikkeling van HR-beleid. Bovendien hebben we teambreed stappen gemaakt onder leiding van een extern deskundige op het gebied van diversiteit en inclusie en is het ons gelukt om een diverser publiek te betrekken bij onze programma's. Ten slotte hebben we breder draagvlak weten te creëren voor onze activiteiten door diversifiëring van onze financieringsmix.

Kortom, AIR kijkt voldaan terug op 2023, waarin we meer hebben kunnen realiseren dan wat we in ons beleidsplan voor ogen hadden. We voelen ons daarmee gesterkt om op deze weg voort te gaan. Het onderstreept de relevantie en toegevoegde waarde van AIR op verschillende niveaus. Hoogtepunten en knelpunten worden toegelicht in het bestuursverslag dat hier voor u ligt.

Activiteitenprogramma 2023

AIR organiseerde het jaarplan in drie programmaliijnen: Podium, Werkplaats en Collectie binnen de agenda-verkennende lijn Open stad | Energieke ruimte. Een totaaloverzicht van activiteiten wordt in de vorm van een prestatieraster toegevoegd aan de verslaglegging, in dit directieverslag lichten we enkele hoofdlijnen toe.

Podium

Het Podium gebruikt AIR om het hele jaar door publieksactiviteiten te organiseren. Activiteiten waarmee we ontwikkelingen, innovatie en experiment met een breed publiek delen en bespreken. Dit is één van de manieren waarop we de onderstroom van ideeën, netwerken en innovaties verbinden aan de bovenstroom waar deze zichtbaar gemaakt kunnen worden. Voor het Podium zoeken we plekken en programmaformats die passen bij het onderwerp, het netwerk en de doelgroep.

Het Podiumprogramma bestaat uit drie onderdelen: (1) de Rotterdam Architectuur Maand, (2) de Rotterdam Architectuurprijs en (3) Stadsgesprekken.

Rotterdam Architectuur Maand 2023

De RA Maand is een laagdrempelig middel om een breed en divers publiek te verbinden aan de ruimtelijke opgaves waar we voor staan en tegelijkertijd vormt het een jaarlijks moment van ontmoeting voor het vakgebied. Met de verbinding van (netwerken op) verschillende schaalniveaus, van hyperlokaal tot internationaal maken we cultuur van ruimtelijke opgaven. In 2023 hebben we de strategie van de RA Maand nog verder kunnen verfijnen en deze kan leunen op drie basiselementen: het festivalhart met publiekstreckende interventie, tentoonstelling en programma; het stadsprogramma; de (online) community.

In 2023 ging de wens uit het beleidsplan 2020-2024 in vervulling en konden we gekoppeld aan de manifestatie Zomer op Zuid een drijvend festivalhart realiseren in de Maashaven. Het thema van de RA Maand 2023 werd 'Natte Stad'. Het drijvend festivalhart op Zuid trok een diverser publiek dan ooit. Met de drijvende interventie konden we de toekomstige functies van het aldaar geplande Nelson Mandelapark testen en de thema's ruimte voor groen, events, urban sports en de wateropgave van dit park gaven bovendien richting aan programma's stadsbreed en met een landelijke scope.

Enkele hoogtepunten waren het Skate Symposium, de Buurtdag voor bewoners van Zuid, het programma over Nachtcultuur, de tentoonstelling over de Delta van de Toekomst ism de EO-Weijersprijs, de Waterdag ism IABR en Nieuwe Instituut en nog vele andere activiteiten tijdens de Dag en Nacht van de Architectuur, de uitreiking van de Rotterdam Architectuurprijs, maar ook de vele programma's, tentoonstellingen en tours met al die verschillende perspectieven op de stad werden goed bezocht.

Inmiddels is de Rotterdam Architectuurmaand uitgegroeid tot het grootste festival van Nederland over de toekomst van de stad. De Rotterdam Architectuur Maand was de hele maand juni goed zichtbaar in de stad met 240 programma's, tot stand gebracht in samenwerking met ruim 90 partners op 50 locaties, goed voor 56.817 bezoeken.

Rotterdam Architectuurprijs

De Rotterdam Architectuurprijs brengt jaarlijks de beste nieuwe bouwwerken van de stad voor het voetlicht. Deze onafhankelijke prijs is een initiatief van de gemeente Rotterdam en wordt georganiseerd in samenwerking met AIR. Jaarlijks worden de beste gebouwen bekroond met de RAP-juryprijs en de RAP-publieksprijs, bestemd voor de winnende teams van opdrachtgever, ontwerper en bouwer. Ook de beste stemmotivatie door het publiek krijgt een prijs.

Ook dit jaar was er in aanloop naar de uitreiking een breder publieksprogramma waarin de tien genomineerde bouwwerken, geselecteerd door de vakjury, werden gepresenteerd aan het publiek. Voor het eerst werd in de centrale hal van de Bibliotheek Rotterdam en in het Timmerhuis van de Gemeente een tentoonstelling georganiseerd met mogelijkheid voor publiek om een stem uit te brengen. Dat zorgde voor 5783 publieksstemmen, de meeste stemmen ooit. Ook organiseerden we in de Bibliotheek een publiekslezing en maquetteworkshops tijdens de stemperiode. Na de uitreiking heeft de winnaar van de vakjuryprijs een lezing gehouden op het podium van de RA Maand.

De uitreiking vond dit jaar weer plaats tijdens de Rotterdam Architectuur Maand. Er werd gekozen voor een programma, waarbij de nadruk wat meer lag op inhoudelijk debat en reflectie over de stad. De RAP is de afgelopen jaren niet alleen ingezet als blijk van waardering voor teams die werken aan stedelijke kwaliteit of als historisch dossier over de ontwikkeling van de stad langs de belangrijkste bouwwerken van dat jaar, maar ook steeds meer als format (voor een breed publiek) om het belang van reflectie op onze stad en de wijze waarop we daaraan werken te benadrukken.

Stadsgesprekken

AIR organiseert publieke lezingen en debatten over architectuur en stedelijke ontwikkeling. We maken daarmee een breed publiek onderdeel van het denken over het wonen, werken en leven in de stad en over architectuur. We merken bij deze grote en complexe ruimtelijke opgaven dat het niet altijd even makkelijk is om ze publiek te agenderen zonder een uiterste inzet van onze redactiekracht.

In aanloop naar de transformatie van de Centrale Bibliotheek organiseerde AIR samen met de gemeente Rotterdam en de Centrale Bibliotheek Rotterdam o.a. een serie podcasts en een stadsgesprek over de te vernieuwen bieb. Het iconische gebouw aan de Hoogstraat wordt onder leiding van het Rotterdamse Powerhouse Company de komende jaren verbouwd. In september vond Het Rotterdamse Hoogbouwdebat plaats. AIR, Vers Beton en Debatpodium Arminius organiseerden een avond in het teken van de hoogbouw in de stad. Onder leiding van moderator Marianne Klerk gingen architecten, wetenschappers en Rotterdammers in gesprek over de vraag of hoogbouw de enige manier waarop de stad kan verdichten. Op basis van gesprekken met bewoners stelde Recht op de Stad een visie op over 'stadsvernieuwing 2.0', een pleidooi voor volwaardige zeggenschap. Tijdens het Stadsgesprek 'Bewoners hebben wat te zeggen' eind september ging Recht op de Stad in gesprek met gastsprekers en publiek over 'stadsvernieuwing 2.0. Het pleidooi werd ter afsluiting aangeboden aan wethouder Chantal Zeegers (Klimaat, Bouwen en Wonen), Hedy van den Berk (Havensteder), Marieke Kolsteeg (HefWonen), Mirjam Hoekstra (Woonstad Rotterdam) en Laurie Hermans (GOH).

Begin oktober organiseerde AIR en Rotterdam Onbeperkt een avond over universeel ontwerp in het kader van de Week van de Toegankelijkheid. Een op de vijf Nederlanders heeft een beperking. Zij ervaren al snel dat de wereld niet voor hen ontworpen is. Terwijl ontwerp juist een grote rol kan spelen bij goede sociale en fysieke toegankelijkheid. Het eerste gesprek werd ingeleid door Hubert Froyen van Universiteit Hasselt over universal design met aansluitend een panelgesprek met Marieke Oostveen (Maak Space) en Faye Ellen (Arttenders en ervaringsdeskundige). Het tweede gesprek werd ingeleid door hoofd Stedenbouwkunde Mattijs van Ruijven (gemeente Rotterdam) die vervolgens in gesprek ging met Hedwig van der Linden (Dérive) en Franka Fontijn (gemeente Rotterdam, Rotterdam Loopt).

Door omstandigheden bij onze samenwerkingspartner hebben er in 2023 geen TALKS about architecture plaats kunnen vinden. In 2024 zetten we de reeks weer voort.

Werkplaats

Met het Werkplaatsprogramma zetten we in op de kracht van het ontwerp. De stad gaat veranderen en die fysieke veranderingen staan niet los van de sociaalmaatschappelijke context. Hoe betrekken we de samenleving? We zijn ervan overtuigd dat we de complexiteit van de opgaven waar we voor staan vertaalbaar, bespreekbaar en inzichtelijk kunnen maken via verbeeldingskracht en het ontwerpgesprek. Het gaat daarbij niet om één-op-één doorwerking van de gedane voorstellen. Het gaat om het creëren van een lerend netwerk en het slaan van de brug tussen denken en doen met professionals en burgers. In de werkplaats van AIR zetten we het ontwerpgesprek in als middel, maar zien het gelijktijdig als een culturele daad. De praktijk van stedelijke ontwikkeling is traag en omgeven met belangen en risico's. Het is daarom belangrijk om een beleidsluwe, vrije ruimte in te richten, zodat deelnemers met elkaar op gelijke voet staan. De werkplaats maakt het mogelijk ontwikkelingen niet alleen te bevragen, maar ook in een nieuw perspectief te plaatsen door met elkaar te oefenen en na te denken over de integratie van transities voor een stad van de toekomst.

Het werkplaatsprogramma van AIR bestaat uit vier onderdelen: (1) het Stadmakerscongres, (2) 365xWerkplaats, (3) cultuuronderwijsprogramma Leren in de Metropo(o)lder en (4) een platform voor netwerken.

Stadmakerscongres 2023

In het najaar van 2023 was Theater Rotterdam tot de nok toe gevuld voor het Stadmakerscongres. Het congres is in 2022 herijkt en van nieuwe werkvormen voorzien. Deze nieuwe werkvorm leek duidelijk omarmd door het publiek. Het congres was niet alleen uitverkocht, maar de bezoekers waren ook lang aanwezig. In 8 sessies met gemiddeld ruim 100 man per sessie werd aan tafels van 10 personen hard gewerkt aan de opgaven die spelen in de stad zoals: water en bodem sturend, zeggenschap voor bewoners, Rotterdam in 2125, ruimte voor initiatief en natuurlijk de woonopgave.

Mitchel Sam-Sin nam dit jaar de Van der Leeuwprijs in ontvangst. Wethouder Chantal Zeegers (Bouwen, wonen en klimaat) zette haar ambities voor het wonen uiteen. En het verhaal van de stad werd ditmaal verteld vanuit het perspectief van het landschap. Na de opening gingen er 14 tours van start. Een nieuwe samenwerking met Operator Radio bracht een mooie talkshow voort, maar ook de inmiddels vertrouwde formule van Studio Stadmaken was weer van de partij. Ook was er in de hal weer ruimte voor interactief programma en in de Erker Foyer werden tijdens 3 talkshows de grotere lijnen in het congres opgespannen. Guest Urban Critic Mark Cridge van London National Park sloot de dag af met een inspirerend verhaal over de kansen van één samenbrengend verhaal voor de stad.

365xWerkplaats

AIR ziet een uitdaging om de cultuur van het stadmaken te verbinden aan de grote transitieopgaven. Met de verkennende programma's Stadmaken 2.0, Energieke ruimte, Financiering van de transitie, Rechtvaardigheid in het wonen en Buitenstad agenderen we deze opgaven voor Rotterdam gedurende het kalenderjaar in kleinschalige expertsessies, publieke colleges en meerdaagse workshops.

Onder de noemer Stadmaken 2.0 organiseerde we i.s.m. Oase en Natuurhistorisch Museum een grote workshop tijdens het Stadmakerscongres o.l.v. BVR, Groen 010, Stadspark West en gemeente Rotterdam. Hier werd met een grote groep groene stadmakers geïnspireerd door Londen, nagedacht over Rotterdam als Nationaal Park. Dit heeft geresulteerd in een grote kaart waarop alle ideeën en initiatieven voor Rotterdam als Nationaal Park zijn samengebracht door BVR. Deze kaart zal voorjaar 2024 onderdeel worden van de expositie Rotterdam als Nationaal Park in het Natuurhistorisch Museum. Met Operator Radio is er tijdens het Stadmakerscongres voor het eerst een samenwerking georganiseerd in de vorm van een online talkshow. Op deze manier onderzoeken we hoe podcast een onderdeel kan worden van onze reguliere manier van programmeren. Deze samenwerking zullen we ook in 2024 verder vervolgen. Tijdens het Skate Symposium: Rethinking Public Space and Governance verkenden we verschillende mogelijkheden die skateboarders en urban sporters kunnen toevoegen aan de publieke ruimte, zowel met hun aanwezigheid op straat als met hun visie op de stad.

En hoe we ruimte kunnen maken aan de tafel van stedelijke ontwikkeling voor (sub)culturen die niet in die context worden gezien of gehoord. Geïnspireerd door de aanpak van de Franse stad Bordeaux gingen we met de community rondom Save het Museumpark aan de slag met dit thema in verschillende workshops.

In de lijn Energieke Ruimte werd de TV serie Stad vol Energie in samenwerking met Vereniging Deltametropool en RTV Rijnmond eindelijk voltooid. De uitzending begin dit jaar met een herhaling tijdens de RA Maand was een van hun best bekeken programma's. We hebben het proces afgesloten met een inhoudelijke finissage, geleid door Teun van den Ende, en alle betrokken partners in het Wijkpaleis. Met verschillende partners zoals Kollektief, El Kantor en Jiska Engfelbert (EUR) hebben we de opgave van ondergronds bouwen verkend. Daarvoor zal programmering landen in 2024.

De naoorlogse stadswijk IJsselmonde stond wederom centraal in het programma Buitenstad, als onderdeel van een meerjarige culturele manifestatie rondom de stedelijke ontwikkeling van het centrumgebied van IJsselmonde. De uitgebreide expositie Binnenstad | Buitenwijk ism OMI in het Oude Westen werd begin februari met verschillende workshops op locatie succesvol afgerond. I.s.m. Platform Wederopbouw organiseerden we tijdens de RA Maand een gesprek over verdichting van de tuinsteden ism Independent School. Kollektief onderzocht de rol van mobiliteit in IJsselmonde met een specifieke sessie tijdens het SMC.

In de programmalijn Rechtvaardigheid in het Wonen, organiseerden we meerdere programma's met het afgelopen jaar opgerichte Platform Woonopgave. Ook organiseerden we een grote bijeenkomst over de nieuwe woonvisie tijdens het Stadmakerscongres. Met Recht Op de Stad organiseerden we een Stadslab waarbij verschillende corporaties een bijdrage leverden aan het gesprek over zeggenschap voor bewoners door in verschillende wijken aan de hand van actuele casussen de manier waarop zeggenschap georganiseerd is te analyseren.

In de programmalijn Financiering van de Transitie organiseerden we tijdens het Stadmakerscongres meerdere sessies, waarbij aandacht werd besteed aan wat we nodig hebben om vanuit andere waarden dan financiële waarde te kijken naar de ontwikkeling van de stad. De huidige modellen en systemen achter de ruimtelijke vraagstukken werken niet altijd meer en veroorzaken soms diepe verdeeldheid en polarisatie. Onder leiding van Paul Gerretsen van Vereniging Deltametropool gingen we met een breed veld aan experts, van traditionele stadmakers tot bankiers, juristen, economen en wetenschappers, in gesprek.

Platform

Een vitaal architectuurklimaat is essentieel voor een architectuurstad als Rotterdam. Daarom werkt AIR sinds 2002 voortdurend aan netwerkvorming, talentontwikkeling en goed opdrachtgeverschap. We merken dat de persoonlijke relatie van groot belang is om met elkaar het gesprek te kunnen voeren en een verbinding te maken tussen de verschillende disciplines die samen verantwoordelijk zijn voor de fysieke verschijningsvorm van de stad. Wel stellen we vragen bij de huidige netwerken. Professionals lijken elkaar steeds beter te vinden maar hoe verbind je hen aan de opgave en de samenleving? Hoe blijven we vindbaar en herkenbaar terwijl we tegelijkertijd actief nieuwe netwerken opzoeken en proberen te openen? Die zoektocht is wat ons betreft de opgave.

In 2023 bestendigden we de huidige netwerken Van der Leeuwkring en Platform Ruimtelijk Ontwerp en zochten we ook naar manieren om deze netwerken te verbreden en beter met elkaar en de samenleving te verbinden. Zo werkten we met de Van der Leeuwkring langs vijf bijeenkomsten aan een nieuwe waardenagenda, waarmee de publieke waarde van private initiatieven verbeterd kan worden. Rotterdamse opdrachtgevers en investeerders zijn in de Van der Leeuwkring op persoonlijke titel verenigd. De kring is mede-initiator en drager van het Stadmakerscongres, reikt de Van der Leeuwprijs uit aan initiatiefnemers met een bijzondere betekenis voor de publieke ruimte en nodigt de Guest Urban Critic uit om de Rotterdamse opgave in internationaal perspectief te plaatsen. Platform Ruimtelijk Ontwerp werkte samen met leden van de Stuurgroep Architectuurbeleid van de gemeente Rotterdam en een representatie van de ontwerpgemeenschap in de stad aan een concept Actie Agenda behorende bij de architectuurnota. Middels agendacommissies werd een programma samengesteld waar tijdens uitgebreide (ontwerp)workshops aan werd doorgewerkt. In juni werd in een tour en werksessie de connectie gemaakt tussen de PRO en de POR – het Platform Ontwikkeling Rotterdam, waarin ontwikkelaars, investeerder, bouwers en corporaties, maar geen ruimtelijk ontwerpers vertegenwoordigd zijn. AIR is ervan overtuigd dat de opgaven waar we voor staan zo complex zijn dat ze niet op te lossen zijn binnen je eigen vakgebied. Juist daarom is het zo belangrijk dat er meer verbinding komt in de keten om het gesprek en het denken hierover tot stand te brengen.

Fresh AIR, het platform van AIR voor opkomende architecten, hebben we laten opgaan in de PRO en betrokken als rolmodellen in het onderwijsprogramma Leren in de Metropo(o)lder met de titel 'Fresh Perspectives'.

Verder is AIR onderdeel van het overleg tussen de Rotterdamse architectuurcultuur instellingen (RAC), bestaande uit Nieuwe Instituut, IABR, OMI, AFFR, Independent School, RDD, Rotterdam Festivals en vertegenwoordiging vanuit de afdeling Cultuur van de Gemeente Rotterdam. We houden elkaar op de hoogte en werken zoveel mogelijk samen, ieder vanuit zijn eigen rol en positie binnen het veld.

Ten slotte organiseerde AIR in het kader van de Rotterdam Architectuur Maand en het Stadmakerscongres meetups met respectievelijk de culturele programmeurs, de ontwerpsector en de netwerken van actieve stadmakers in Rotterdam.

Cultuuronderwijs

In 2019 is AIR gestart met het programma Leren in de metropo(o)lder, een initiatief van Podium voor Architectuur Haarlemmermeer en Schiphol en het concept is inmiddels stevig omarmd. De uitdaging is om jongeren in aanraking te laten komen met actuele ruimtelijke opgaven om ze zo bewust te maken van hun leefomgeving, eigenaarschap te laten voelen en vraagstukken op via een design thinking-methode te benaderen. We verbinden opdrachtgevers, niet altijd ruimtelijk denkende partijen, die een hoofdrol hebben in de transitieopgaven (Eneco, Stedin, Coöporaties) met ruimtelijke-professionals en jongeren. En via de jongeren, de opgaven met hun ouders. De onderwerpen van de verschillende projecten zijn echt.

In 2023 konden we o.a. dankzij ondersteuning vanuit Platforms Ontwerpend Leren van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie ons netwerk van opdrachtgevers, rolmodellen en samenwerkingen verder uitbouwen. Er is ook hard gewerkt aan het uitbreiden van het netwerk van betrokken onderwijsinstellingen en jongerenplatforms, er is o.a. samengewerkt met Albeda College/ Albeda Next, Lyceum Kralingen, Willem de Kooning Academie, IMC Weekendschool, JINC, TalentHub, Stichting Ken je Stad Maak je Stad en Cult North. Zo gaf AIR ruimte aan verschillende bliksemstages via JINC, gaven we korte ontwerpworkshops bij Albeda Next en de TalentHub en voerden we twee grote ontwerpprojecten op het Lyceum Kralingen uit, een in samenwerking met Woonstad Rotterdam en een met Rijkswaterstaat. In samenwerking met Rotterdams WeerWoord gingen jongeren van de IMC Weekendschool een maand lang aan de slag met een waterbestendige ontwerpopdracht. Tijdens de RA Maand organiseerden we een jongerendag onder de naam Fresh Perspectives, een nieuw programma voor jongeren tussen de 17 – 27 jaar waarin ze op zoek gaan naar hun eigen visie op de stad. Dit programma kreeg in het najaar een vervolg tijdens een vrije keuze ontwerpweek op de Willem de Kooning Academie.

Tijdens het Stadmakerscongres werkten we samen met Stichting Ken je Stad Maak je Stad om een jongerenatelier in te richten waarin ze aan de stad van de toekomst werkten. Naast dit specifieke programma waren er bewust aansluitend verschillende programma's geprogrammeerd die jongeren zouden interesseren, zoals over nachtcultuur, de woonopgave en zeggenschap met bijpassende partners als Open Rotterdam, N8W8 en Operator Radio. Zo hebben we in 2023 met Leren in de Metropo(o)lder een groeiend aantal van meer dan 500 jongeren in de leeftijd van 12 – 27 jaar weten te bereiken.

Collectie

De programmering van AIR heeft sinds zijn oprichting in 1982 een rijke collectie publicaties, beelden, tekeningen, artikelen en manifesten voortgebracht. De website van de Rotterdam Architectuurprijs bevat daarnaast zo'n 450 gedocumenteerde projecten, een collectie die de zeggingskracht van de eigentijdse Rotterdamse architectuur samenvat.

Digitale producties 2023

Een belangrijke beleidsdoelstelling van AIR voor 2023-2024 is het beter ontsluiten en organiseren van online dossiers en inzichten die voortvloeien uit programmering. Daartoe is de website van AIR in 2023 helemaal vernieuwd en in 2024 wordt de laatste hand gelegd aan het digitaliseren van alle belangrijke publicaties die AIR heeft voortgebracht en worden deze in verband gebracht met online dossiers, zodat een tijdlijn ontstaat.

Daarnaast vinden we het belangrijk dat de programma's die we organiseren digitaal hun weerslag vinden, minstens in de vorm van een schriftelijk verslag, maar meestal verrijkt met fotografie, film, podcasts en/of filmopnames van het programma. Zo houden we het online dossier en inzichten die voortvloeien uit programmering compleet. Dit doen wij op al onze platforms. De informatie is gratis toegankelijk. Zo heeft het Stadmakerscongres een uitgebreide website met daarop in woord en beeld een algemeen verslag van de dag en werkplaatsessies, video-opnames van het openingsprogramma en de Guest Urban Critic, podcasts van de plenaire programma's, afleveringen van Studio Stadmaken en van Operator Radio om een zo compleet mogelijk beeld van de dag te scheppen. Dit niet alleen voor mensen die het SMC hebben moeten missen, maar ook ter verrijking van inhoudelijke dossiers over de stad en kennisdeling. Ook zijn de programma's van de RA Maand vastgelegd in woord en beeld, terug te vinden op de website van AIR en de RA Maand, of via deze websites op de website van partners.

We merken dat digitale producties kunnen helpen om een beeld te geven over een project. Voor de Rotterdam Architectuurprijs maken we samen met 3MP bijvoorbeeld korte films van de genomineerde projecten die we ook online verspreiden via de socials. Voor Leren in de Metrop(o)lder is een teaser film gemaakt met het doel om meer informatie te geven over het programma en de methode.

In 2023 heeft AIR vervolg gegeven aan een meerjarige samenwerking met Vers Beton, het online platform voor debat in Rotterdam. Vers Beton ontwikkelde in 2023 acht artikelen in samenspraak met AIR, die voor iedereen gratis toegankelijk leesbaar zijn op het platform van Vers Beton.

Via onze online platforms en producties hebben we in 2023 een bereik van 725.982 bezoeken. De 259.000 kijkers van de serie Stad Vol Energie die we maakten samen met TV Rijnmond is een belangrijke productie geweest om veel mensen te bereiken over de energie-opgave en de kansen die ontwerp bieden voor de stad.

AIR ziet digitale producties dus als een belangrijk middel om kennis en inzichten naar aanleiding van haar programma's te ontsluiten en middels de online dossier in perspectief te plaatsen of te verbinden aan andere platforms. Maar AIR gelooft niet dat digitale producties een middel kunnen zijn om samen stad te maken. Juist na corona heeft AIR gemerkt hoe belangrijk het is om elkaar (toevallig) fysiek te kunnen treffen en hoeveel efficiënter dat is in processen van samen stadmaken. Het gaat juist om die ruimte om de dialoog over de stad te oefenen, elkaar in de ogen kunnen kijken tijdens een 1-op-1- gesprek met iemand die je net hebt ontmoet of in breder comité aan een werktafel, die het SMC of de RA Maand biedt en die een digitale oplossing nooit kan vervangen. Het heeft het programmteam van AIR veel redactiekracht gekost om na coronatijd verschillende netwerken binnen de stad weer rond de tafel te krijgen op basis van gelijke informatie over stedelijke opgaven.

Organisatie

Team

AIR werkte in 2023 met een veelzijdig team van gemiddeld 7 FTE in dienstverband. Inhoudelijk en financieel gaf directeur-bestuurder Barbara Luns invulling aan de missie, ambitie en strategie van AIR. Zij heeft een aanstelling voor onbepaalde tijd. De directeur-bestuurder geeft leiding aan de organisatie, is het gezicht van AIR en geeft vorm en uitvoering aan het meerjarige beleid en de jaarplannen. De directeur werd op directieniveau bijgestaan door een zakelijk leider. Zij werden ondersteund door een team van programmamakers, een communicatieteam en een office- en HR-manager. Daarnaast maakte AIR voor de organisatie van omvangrijke projecten gebruik van een netwerk van externe producenten, projectleiders, curatoren, redacteuren, onderzoekers, ontwerpers, vrijwilligers en een boekhouder. Daarmee een stevig team dat aan de programmering en de geambieerde ontwikkeling van AIR ruimschoots invulling heeft gegeven.

Extern advies

Ten behoeve van een professionele en stabiele organisatie betreft AIR een vaste poel van gespecialiseerde adviseurs, zoals Altijd HR, dat in 2023 o.a. adviseerde over het eigen AIR-salarishuis en arbeidsvoorwaarden. Berghout+MAS verzorgt de salarisadministratie, I&O Netsys doet de ICT en Tinke Assurantiën organiseert de verzekeringen en pensioenen. Met betrekking tot de Rotterdam Architectuur Maand 2023 adviseerde Tinke samen met LBP-Sight ook in het risicomanagement op het gebied van veiligheid. Op het gebied van diversiteit en inclusie werkt AIR samen met Mourad el Moussati. JCP accountant+ voert de accountantscontroles uit en rapporteert aan de Raad van Toezicht.

Raad van Toezicht

Stichting AIR is georganiseerd volgens een Raad van Toezicht-model. De RvT is onafhankelijk sparringpartner van de directie en laat zich leiden door het culturele, economische en maatschappelijke belang van AIR, zoals vastgelegd in de statuten en het RvT-reglement. Ook zijn in de statuten afspraken vastgelegd over de informatievoorziening van directeur-bestuurder naar de RvT. De raad kwam in 2023 vier keer bij elkaar. In april is één lid ivm het aflopen van zijn termijn teruggetreden. In juni 2023 zijn twee nieuwe leden toegetreden. Momenteel bestaat de RvT uit zes leden, incl. voorzitter, met uiteenlopende culturele en professionele achtergronden. Er wordt een rooster van aftreden gehanteerd ten behoeve van een goede spreiding van (her)benoemingen en een passend profiel. Er zijn telkens twee leden die bilateraal extra oog hebben voor governance, de drie codes en financiën. De leden voelen zich betrokken bij de cultuur, architectuur en de ontwikkeling van Rotterdam en stellen hun tijd onbezoldigd beschikbaar.

Huisvesting

Sinds 2017 heeft AIR op Zuid een kantoor in de RET-remiseaan de Waalhaven Oostzijde en deelt dit gebouw o.a. met de Veldacademie. AIR bezit bewust geen vastgoed.

De Codes

AIR beschikt sinds 2021 over een culturele ANBI-status en werkt vanuit de maatschappelijke doelstelling zoals deze is vastgelegd in de statuten. We volgen tevens in woord en daad de Governancecode Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Diversiteit en Inclusie.

Governance Code Cultuur

AIR past alle acht principes van de code toe, gevat in onderstaande pijlers 'waarde scheppen voor en in de samenleving', 'integer en rolbewust handelen', 'zorgvuldig besturen' en 'goed toezicht houden'. Het bestuur en de RvT zijn zich bewust van de aanbevelingen en handelen hiernaar.

Waarde scheppen voor en in de samenleving

Ook in 2023 werkte AIR in lijn met de missie aan een vitaal architectuurklimaat en een cultuur van samen stadmaken en organiseerde perspectieven op stedelijke opgaven. Door middel van publieksactiviteiten en andere vormen van on- en offline programmering creëerde AIR culturele waarde en ontsloot zo voortdurend kennis en inzichten.

Het netwerk van AIR is divers. AIR geeft ruimte aan betrokkenheid van belanghebbenden door netwerken van stadmakers, formeel en informeel, actief te betrekken bij de programmering en door periodiek met hen de resultaten te evalueren, waardoor lange inhoudelijke programmalijnen zijn ontstaan (en geen 'one offs'). Daarvoor werkt AIR onder meer samen met de zelf geïnitieerde netwerken Van der Leeuwkring en het Platform Ruimtelijk Ontwerp. Ook werkt AIR met externe stuur- en klankbordgroepen en met professionele jury's aan de meer omvangrijke programma's. Tot slot worden de activiteiten ook financieel divers gedragen: naast subsidienten en partnerschap met de gemeente Rotterdam ook door private partijen. Deze partijen ondersteunen AIR vanwege inhoudelijke prestaties. Financiële overschotten worden altijd ten bate van de maatschappelijke doelen van de stichting aangewend en in enig jaar zo nodig in bestemmingsreserves met dat doel opgenomen.

Integer en rolbewust handelen

AIR heeft een professioneel bestuur en een deskundige Raad van Toezicht. Zij zijn zich bewust van hun voorbeeldfunctie in relatie tot integer bestuur en het weerspiegelen van belangrijke maatschappelijke opgaven en de doelstellingen van de stichting. AIR werkte ook in 2023 voortdurend aan een open en veilige werksfeer waarbij aanspreekbaarheid, respect, empathie en een energiek werkplezier centraal staan. AIR heeft vanwege de omvang van de organisatie geen medezeggenschapsorgaan, maar teamleden worden volgens vaste werkstructuren betrokken bij het maken van beleid en programma. Zowel plenair als bilateraal in werkoverleggen is het mogelijk om overwegingen te delen.

Eén lid van de RvT is benoemd als vertrouwenspersoon. Namens de raad stelt de vertrouwenspersoon zich jaarlijks in gesprekken met medewerkers op de hoogte van de betrokkenheid van medewerkers bij het beleid en van de dagelijkse gang van zaken op de werkvloer. De directie is niet aanwezig bij die gesprekken. Zodoende wordt ook de drempel voor een teamlid kleiner om de vertrouwenspersoon zelf te benaderen. Intern is de Office en HR-manager vertrouwenspersoon. Bestuur en RvT zijn geïnformeerd over elkaars (neven)functies, zowel bezoldigd als onbezoldigd. Er is geen sprake van belangenverstremming bij bestuurders of toezichthouders en mocht de schijn daarvan ontstaan dan wordt dit gemeld en besproken in de vergadering van de raad van toezicht en vervolgens van een besluit voorzien. Rollen en verantwoordelijkheden van bestuur en toezichthouders heeft AIR geëxpliciteerd in de statuten, een directiereglement en een reglement voor de raad van toezicht. Deze worden jaarlijks, voor het laatst in december 2023, besproken. Actualisatie bleek dit jaar niet nodig.

Zorgvuldig besturen

De statuten van AIR, het reglement van de raad en het directiereglement organiseren de rollen, taken en verantwoordelijkheden binnen de stichting. Bovendien vormen de codes een belangrijk kompas bij het formuleren en uitvoeren van beleid. Het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene dagelijkse leiding, inhoudelijk en artistiek beleid en het functioneren en de resultaten van de organisatie. Het bestuur informeert de RvT op vaste momenten van gevraagde informatie, maar ook ongevraagd, zodat de raad in staat is om goed toezicht te houden. De RvT evalueert het bestuur en zichzelf jaarlijks door middel van een beoordelingsgesprek resp. stakeholdergesprekken.

De algemene begroting wordt vastgesteld door de Raad van Toezicht. Uit de Algemene Begroting komt de Programmabegroting voort, waarin baten en lasten van activiteiten van AIR nader worden gespecificeerd. AIR stuurt verder op een integer en controleerbaar proces van opdrachtverlening, betaling en verantwoording. Opdrachten worden verleend door middel van een ondertekende opdrachtbevestiging of offerte. De AIR-opdrachtbevestiging of offerte wordt door de zakelijk leider geparafeerd en in alle gevallen door directie geaccordeerd. Van elke opdracht ontvangt de office-manager een kopie met vermelding van de projectnaam.

Betalingen geschieden ook volgens een meer-ogen-principe. De office-manager controleert binnengekomen facturen met de opdracht. De facturen worden door de office manager digitaal opgeslagen voorzien van een factuurdatum, crediteurennaam en een projectnaam en -nummer. De boekhouder geeft de facturen een boekingsnummer en maakt een betaallijst. Betaallijst en facturen worden na begrotingscheck geaccordeerd door directie door middel van het ondertekenen van de betaallijst. De office manager zet de facturen klaar voor betaling in het ING bankprogramma. De directie voert de betalingen uit.

De raad van toezicht geeft jaarlijks opdracht aan een onafhankelijk accountant voor het controleren van de jaarrekening en het opstellen van een assurance rapport. De stichting legt hierover verantwoording af in haar jaarverslag dat gepubliceerd wordt op de website van AIR.

Goed toezicht houden

De toezichthoudende taak van de RvT is vastgelegd in de statuten en het RvT-reglement en heeft betrekking op: het realiseren van de maatschappelijke doelstelling van AIR; de strategie, identiteit en continuïteit van de organisatie; de naleving van wet- en regelgeving; en de bedrijfsvoering, het risicobeheer en het zakelijk beleid. Voor wat betreft de verhouding met publieke en private financiers neemt de raad bewust een bescheiden positie in, maar adviseert directie over de omgang met deze partijen. De dialoog met de externe belanghebbenden wordt voornamelijk gevoerd tijdens netwerkgelegenheden, zoals de Rotterdam Architectuur Maand of het Stadmakerscongres waar de voltallige RvT altijd aanwezig is in de rol van ambassadeur van AIR. Jaarlijks vind er intern een gesprek plaats tussen (leden van) de RvT en medewerkers van AIR, zonder het bijzijn van de directie. De raad bespreekt zijn eigen functioneren ten minste eenmaal per jaar buiten aanwezigheid van de directie. Eens per drie jaar gebeurt dat onder externe begeleiding. Vanuit de werkgeversrol evalueert de RvT tenminste eens per jaar het functioneren van de directie.

Fair Practice Code

Tot de taken van het bestuur behoren goed werkgeverschap en opdrachtgeverschap. Het bestuur volgt hiervoor de Fair Practice Code.

Werkgeverschap

AIR legt in de arbeidsovereenkomst en daaraan verbonden arbeidsvoorwaarden alle rechten en plichten voor medewerkers vast. De Raad van Toezicht heeft een vertrouwenspersoon benoemd. AIR werkt met een (verplichte) collectieve pensioenregeling. Ook zijn medewerkers goed verzekerd voor arbeidsongeschiktheid, ziekte, ongevallen en schade. AIR werkt sinds 2022 met rolprofielen in plaats van functieprofielen, zodat ieder teamlid vanuit zijn eigen kracht en ambities kan bijdragen aan de organisatie.

AIR stelt samen met de medewerker op basis van periodieke monitorgesprekken persoonlijke ontwikkelplannen op en heeft gekoppeld aan dit systeem een opleidingsbudget voor al zijn medewerkers. Daarnaast heeft AIR in 2023 een eigen marktconform salarishuis ingevoerd dat jaarlijks naast indexatie wordt herijkt samen met de extern HR-adviseur. Directie stelt zich regelmatig op de hoogte van de ervaren werkdruk, zodat deze onder teamleden zo goed mogelijk verdeeld kan worden. Overuren door teamleden worden in principe gecompenseerd met vrije uren of in een tijdelijk addendum op het contract vooraf vastgelegd.

Opdrachtgeverschap

Als opdrachtgever voor externen, ZZP'ers en vrijwilligers wil AIR voorbeeldstellend zijn. Afspraken, rechten en plichten worden vastgelegd in een modelovereenkomst, opdrachtverleningsbrief, offerte of vrijwilligersovereenkomst.

De opdrachtovereenkomst bevat taken en verantwoordelijkheden. AIR volgt waar mogelijk de richtlijnen van brancheverenigingen zoals de BNO, NVJ en de BNA/DNR. In geval van opdrachtverlening aan onafhankelijke beeldmakers benut AIR lokale expertise. In algemene zin vormt de subsidierichtlijn van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie een belangrijk referentiekader met betrekking tot honorering van zelfstandigen. AIR voert periodiek overleg met opdrachtnemers en evalueert de samenwerking.

Code Diversiteit en Inclusie

Voor AIR vormt het werken aan een rechtvaardige en inclusieve stad een inhoudelijke drijfveer. De code Diversiteit en Inclusie is een belangrijke richtlijn en AIR stuurde ook in 2023 actief op de vier 'P's', om ons daarin te blijven verbeteren. AIR heeft in 2023 externe expertise ingeschakeld van Mourad el Moussati van Sollicitatiemarkt om in een serie werksessies met AIR te kijken naar de 4 P's van Diversiteit en Inclusie. Onze werkmethode en formats werden concreet geanalyseerd en sindsdien gemonitord op het vlak van D&I. Het gaf ons concrete handvatten, maar ook vertrouwen om verder te gaan op de ingeslagen weg. Een uitkomst van de werksessies met Mourad el Moussati is - naast inhoudelijke inzichten over onszelf en ons eigen han delen - een concrete tool: rubrics, die we inzetten om D&I van ons programma meetbaar te maken en te monitoren. AIR heeft tijdens de werksessies deze rubrics onder begeleiding zelf ontwikkeld. Met de rubric geven we per programma een score op verschillende waarden, zoals keuze voor sprekers, locatie en toon-of-voice. In 2023 is op het programma van het Stadmakerscongres een nulmeting gedaan. Zo kunnen we monitoren hoe ons programma zich ontwikkelt op gebied van D&I. Voor jaar 2024 wordt de tool geëvalueerd, mogelijk aangepast en ook voor andere programma's, zoals de Rotterdam Architectuur Maand ingezet.

Wij geloven dat een meer divers team ook rijkere inhoud genereert. In 2023 is daarom ook geïnvesteerd in een strategie voor de werving/selectie van een meer divers en inclusief personeelsbestand. Mourad el Moussati gaf ons enkele workshops ter verbetering van competenties van personeel (houding, kennis, vaardigheden) om effectief om te gaan met diversiteit ten behoeve van goede programmering. Ook kregen we advies ter verbetering van vacatureteksten, om deze breder toegankelijk te schrijven. Door samen met nieuwe partners programma te maken, door programma te blijven maken in de wijk of op school dichtbij nieuwe doelgroepen en ons in de communicatiestrategie specifiek te richten op bepaalde doelgroepen hebben we in 2023 opnieuw een stap gemaakt en een diverser publiek weten te bereiken.

AIR heeft het ontwerpen aan een rechtvaardige en inclusieve stad in Rotterdam op de agenda gezet en ook weten te bestendigen. We maakten programma samen met een divers palet aan stadmakers en nieuwe partners, die we met elkaar konden verbinden om een zo compleet mogelijk gesprek over de stad te kunnen voeren. Bij het organiseren van Stadsgesprekken, de RA Maand, het werkplaatsprogramma en op het Stadmakerscongres werd bewust geïnvesteerd in specifieke netwerken om hen een stem te geven in processen van stadsontwikkeling en er werd aandacht besteed aan specifieke onderwerpen. Zo organiseerden we o.a. Stadslab Zeggenschap in samenwerking met Recht op de Stad, organiseerden we programma over de (on)Toegankelijkheid van de stad in samenwerking met Rotterdam (on)Beperkt en vierden we een Buurtdag met en voor bewoners rondom de Maashaven op het drijvende Festivalhart van de RA Maand. Niet voor niets was bovendien het Festivalhart van de RA Maand georganiseerd op Zuid, want we zijn ons ervan bewust dat we naar nieuwe publieksgroepen toe moeten komen in plaats van andersom. Ook maakten we van maatschappelijke kwesties een ruimtelijke opgave, zodat deze kwesties door beleidsmakers, investeerders en ontwikkelaars beter werden begrepen in het licht van stadsontwikkeling. Het urban sports programma als onderdeel van het Festivalhart van de RA Maand, het Skatesymposium en het programma over Nachtleven Borgen in het Rotterdam van Morgen zijn daar voorbeelden van en leverden voor aanwezige partijen waardevolle nieuwe gesprekspartners en perspectieven op. Ook tijdens het Stadmakerscongres werd via een specifieke programmalijn podium en stem gegeven aan personen die niet vanzelfsprekend aan tafel zitten tijdens het stadmaken. Via het onderwijsprogramma Leren in de Metropo(o)lder werd dit jaar tevens extra ingezet op de jongere generatie VO en MBO en via een divers palet aan rolmodellen geprobeerd om jongeren enthousiast te maken voor een actieve rol als stadmaker.

Beleidspeerpunten Rotterdam: innovatief, interconnectief en inclusief

De groei van de stad biedt kansen, maar financiële belangen en druk op de beschikbare ruimte zet ook spanning op de cultuur van samen stadmaken die essentieel is voor een open, energieke stad. Interconnectiviteit, innovatie en inclusie starten bij de conditie van een Open Stad, waar ruimte is voor dialoog, experiment, diversiteit en complexiteit. Er ligt een belangrijke verantwoordelijkheid bij de netwerken van publieke en private partijen die werken aan Rotterdam om initiatieven open te houden voor publiek gesprek.

De grote kracht van AIR is die van verbinder van netwerken. AIR agendeert de volgende opgaven voor de stad in deze netwerken, probeert de opgaven in gezamenlijkheid verder te brengen, en stelt het denken en doen voor de stad open voor een breed publiek. Daarom organiseerden we de Rotterdam Architectuur Maand waar een onderstroom van ideeën van studenten, professionals en beleidsmakers worden getoond aan een breed publiek. Organiseerden we stadsgesprekken over bijvoorbeeld de woonopgave, waarbij we verschillende perspectieven belichten. Daarom organiseerden we het Stadmakerscongres zodat verschillende netwerken van buurtinitiatief tot projectontwikkelaar met elkaar in contact zijn gekomen en complexe opgaven van nieuwe perspectieven of zelfs een stap vooruit konden worden gebracht.

Maar we ontwikkelden ook voortdurend nieuwe programmavormen om onze missie verder te brengen, zowel fysiek als online. We zien dat in een stad met een toenemende culturele diversiteit niet iedereen automatisch onderdeel uitmaakt van het gesprek. Daarom hebben we de inclusieve stad op de Rotterdamse agenda gezet door relevante inhoud op te halen en verschillende perspectieven te belichten, o.a. in de vorm van workshops en werksessies samen met urban sports communities; of met ons cultuuronderwijsprogramma Leren in de Metropo(o)lder dat erop is geënt scholieren en daarmee hun ouders te interesseren voor de ruimtelijke opgaven in de stad via toegepast ontwerponderwijs, maar ook door een nieuwe waardenagenda te ontwikkelen in samenwerking met de Van der Leeuwkring, en door nieuwe rolmodellen uit de steeds meer diverse ontwerpsector uit te nodigen en een podium te geven tijdens de Rotterdam Architectuur Maand en het Stadmakerscongres.

Interconnectiviteit, innovatie en inclusie zijn steeds belangrijker drijfveren in het beleid geweest van AIR voor 2023, maar ook bouwen we daarop verder. Ze vormen de sleutel in het doen slagen van onze missie: architectuur is een publieke zaak voor alle Rotterdammers. Alleen door alle Rotterdammers te betrekken bij het stad maken ontstaat een open, energieke ruimte waar iedereen wil wonen, werken en recreëren.

Communicatie en bereik

Communicatie en publieksbereik

De manier waarop we communiceren is onlosmakelijk verbonden met onze doorlopende programmering. Iedereen bij AIR is bezig met communicatie, maar er is één vaste communicatieleider die stuurt op de strategie, de middelen en de partnerschappen. AIR communiceert via meerdere websites, nieuwsbrieven en sociale media-kanalen, zodat we heel gericht doelgroepen kunnen aanspreken. Daarnaast trekken we samen op met verschillende mediapartners en zetten we in op free publicity.

Doelgroepen

De communicatie van AIR is erop gericht om het publiek actief te betrekken, niet slechts te trekken. We onderscheiden daarbij twee profielen, early adopters en early majority, en spiegelen deze aan de motieven die het Rotterdamse culturele doelgroepenmodel onderscheidt. Als onderdeel van het Rotterdamse Cultuurplan 2021- 2024 maakt AIR voor grote publieksevenementen gebruik van het MOSAIC/Whize-doelgroepenmodel.

Publieksbereik

AIR week in 2023 positief af van het prestatieraster. AIR bereikte met een groot gedeelte van het programma de intensieve cultuurbezoeker, waaronder de klassieke cultuurliefhebbers (12,6%) en de culturele alleseters (17,4%). Maar ook is het in 2023 gelukt om een grote groep startende cultuurspeurders (17,3%) te trekken en te interesseren voor ruimtelijke opgaven van de toekomst. Met name het Podium programma, waar de RA Maand onder valt, werd bezocht door deze groepen. Het is een groep die vaak hoog opgeleid is, houdt van verdieping en dat ook terugvindt in het aanbod van AIR.

Het Werkplaats programma van AIR waar onder andere het Stadmakerscongres onder valt, trekt met name professionals. Dit is een doelgroep die kennis wil vergaren en delen. Ruim 80% van het Werkplaats-publiek is op professioneel vlak betrokken bij stadmaken.

Architectuur is een publieke zaak voor iedereen. Daarom maakt AIR specifieke programmalijnen en passende formats waarmee doelgroepen worden bereikt die niet vanzelfsprekend aanhaken op de reguliere programmalijnen, maar die we intensief betrekken op de voor hun relevante vraagstukken. Een goed voorbeeld is de urban sports community en partijen uit het nachtleven die we verbinden aan ruimtelijke vraagstukken.

Een ander voorbeeld is het cultuuronderwijsprogramma Leren in de Metropo(ol)ider dat erop is geënt de doelgroep van nieuwsgierige toekomstgrijpers te interesseren voor de ruimtelijke opgaven in de stad via toegepast ontwerponderwijs.

Narratief

De inhoud van het programma leent zich goed voor een narratieve communicatie aanpak. De communicatie gebruikte daartoe als content met name (beeldende) verhalen vanuit het netwerk van stadmakers die complexe opgaven inzichtelijk maakten aan de hand van concrete plekken. Via verschillende kanalen worden verhalen gedeeld. Deze verhalen kwamen deels uit het bestaande netwerk en het podiumprogramma, maar werden ook tijdens het programma gemaakt. Het werkplaatsprogramma voedde daarin de communicatie. Met Rotterdam als casus werden 'de stad' en 'het stedelijk leven' een narratief in de communicatie op landelijk en internationaal niveau.

Financiën

De financiële focus voor AIR lag in 2023 -en ook de komende jaren - op het verbreden van de financieringsmix. Verbreding van de financieringsmix zorgt niet alleen voor een verbetering van de financiële positie, maar ook zien wij met de nieuwe inkomstenstromen de gekozen inhoudelijke koers breder gesteund. Bovendien heeft AIR in 2023 de kans gekregen om - in lijn met de ambitie in het beleidsplan 2021-2024 - een drijvend festivalhart op Zuid voor de Rotterdam Architectuur Maand te realiseren, wat een omvangrijke, risicovolle productie behelste.

Baten

AIR maakt elk jaar een nieuwe stap in haar ontwikkeling. Met name de Rotterdam Architectuur Maand is daarin een belangrijke factor. Er zijn in 2023, naast het feit dat de grootste financiers behouden zijn, meerdere nieuwe financiële partners aangetrokken. De totale baten zijn dit verslagjaar hoger dan verwacht, met name dus door de groei van de RA Maand, maar ook andere baten zorgden voor een stevige financieringsmix. AIR is onderdeel van het Rotterdamse Cultuurplan 2021-2024 en heeft een bijdrage ontvangen van de gemeente Rotterdam gelijk aan de beschikking volgend uit deze cultuurplansubsidie, met een extra bijdrage ten behoeve van Fair Pay. Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie heeft het samenhangende jaarprogramma 2023 mede mogelijk gemaakt door een subsidieverlening uit haar 2-jarige activiteitenprogramma 2023-24. Er is eind 2022 ook een bedrag ontvangen in de regeling COVID-19 V (RAOCCC-SCI-V), maar omdat dit geld eind 2022 onverwacht kwam zijn ze gealloceerd meegenomen naar 2023 en ingezet op de RA Maand, verderop onder 'lasten' in dit verslag nader toegelicht. Het is AIR tevens gelukt om een substantiële bijdrage voor het educatieprogramma Leren in de Metro(o)lder binnen te halen vanuit Platforms voor Ontwerpend Leren van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, waardoor we ons team en activiteiten daarop specifiek konden uitbreiden. Inmiddels weten we dat ook een tweede aanvraag op deze regeling om LIDM landelijk uit te rollen in 2024 is toegekend. De bijdrage van de Van der Leeuwkring, opgebracht door de leden, is aangewend voor het door de leden vastgestelde programma. Niet al het budget is daarvan besteed, dus dat wordt geormerkt meegenomen naar 2024. Verder heeft AIR financiële bijdragen ontvangen van diverse programmapartners ten behoeve van de uitvoering van specifieke onderdelen van het activiteitenprogramma. De afdeling Stadsontwikkeling van de gemeente Rotterdam was in 2023 opdrachtgever van de Rotterdam Architectuurprijs (RAP) en daarnaast ook financieel en inhoudelijk partner van het Stadmakerscongres, Platform Ruimtelijk Ontwerp en de RA Maand.

Vanuit de afdeling MO cultuur van gemeente Rotterdam zijn financiële bijdragen geleverd aan de totstandkoming van de tentoonstelling bij de RAP, is er een bijdrage geleverd aan de programmering van de RA Maand, een programma over Toegankelijkheid en over de transformatie van de Centrale Bibliotheek. Vanuit Rotterdam Festivals kwam de belangrijkste bijdrage voor de realisatie van deze editie van 2023 van de RA Maand, die onderdeel was van hun campagne Zomer op Zuid. Bovendien zijn sponsors aangehaakt en is voor het eerst een nieuwe inkomstenstroom vanuit private fondsen verworven voor de RA Maand, waaronder het Job Dura Fonds en het Cultuurfonds. Daarnaast waren er dit jaar overige partnerbijdragen om projecten te kunnen realiseren, bijvoorbeeld van wooncorporaties om Stadslab Zeggenschap mogelijk te maken of partnerbijdragen voor programmaproductie. Tot slot is voor het eerst entreegeld gevraagd voor het RA Maand Festivalhart. AIR heeft in 2023 ook publieksinkomsten gegenereerd uit ticketverkoop voor het Stadmakerscongres.

Lasten

De totale lasten zijn hoger dan begroot, maar daar staat tegenover dat de baten ook hoger zijn en het negatieve exploitatieresultaat dat was voorzien omgebogen is naar een licht positief resultaat. Er is een aantal verschuivingen die uitleg behoeven. Op de beheerslasten zijn de gerealiseerde loonkosten lager dan begroot. AIR heeft de keuze gemaakt om, gesterkt door de extra gelden Fair Pay, meer mensen aan te nemen in loondienst in plaats van projectmatig te werken met freelance medewerkers. Deze personen stonden aanvankelijk begroot onder de beheerslasten, maar zijn voor specifieke projecten meegeteld onder projectkosten omdat deze personen daar gedurende een periode heel specifiek aan gewerkt hebben. Dit geldt voor personele kosten van de RA Maand, het Educatieprogramma, een extra stagiair op het Stadmakerscongres en op Stads gesprekken waar sommige partnerschappen via een opdracht personele kosten konden dragen. Overige verschuivingen zaten vooral in de activiteitenlasten voor het programma.

De Rotterdam Architectuur Maand is een veel grotere productie geworden, dan bij begroten eind 2022 was gedacht. Destijds was de eenmalige bijdrage vanuit Zomer op Zuid vanuit Rotterdam Festivals voor de RA Maand nog niet bekend en dat verklaart het grote verschil van bijna 3 ton. Er is eind 2022 ook een bedrag ontvangen in de regeling COVID-19 V (RAOCCC-SCI-V) wat we hebben kunnen inzetten tijdens de RA Maand 2023 om publieksgroepen terug te winnen door communicatie en pr op specifieke doelgroepen, extra inzet op online en offline zichtbaarheid en doelgroepspecifiek programma. Maar ook om publiek veilig te kunnen ontvangen, dankzij extra ontwerpkracht, veiligheidsadvies en operationele mankracht, anticiperend op een nieuwe corona-uitbraak. Aanvankelijk was er voor deze grote productie meer geld begroot voor risicomangement, maar dit bleek gelukkig niet nodig. Ook zijn kosten voor transport en overslag meegevallen. Wel waren dit beiden kostenposten die tot en met de afbouw van de RA Maand op de begroting moesten blijven staan. Het bedrag wat we niet hebben besteed, reserveren we nu vanuit de SCI gelden voor RA Maand 2024.

De kosten voor de Rotterdam Architectuur Prijs waren hoger, maar daar stond ook een extra bijdrage van de Gemeente (MO) tegenover voor de tentoonstelling met stemmogelijkheid voor de publieksprijs. Het Stadmakerscongres is duurder geworden, maar kon worden opgevangen door het verschuiven van activiteiten uit het 365xWerkplaats programma naar de dag van het congres. Hogere kosten voor Platform zijn gedragen vanuit de Van der Leeuwkring en kosten voor Cultuureducatie door de eerder genoemde subsidiebijdrage vanuit het Stimuleringsfonds. Tot slot is de programmaliijn Collectie volgens plan uitgevoerd en is ingezet op digitalisering.

Tot slot; Het eigen vermogen van de stichting is per 31-12-2023 omgezet naar een continuïteitsreserve, die bij onverwachte cashflowproblemen kan worden benut. Met deze continuïteitsreserve wil AIR zichtbaar en stapsgewijs toewerken naar een buffer van 6 maanden voor mogelijk noodzakelijke transitie van de organisatie.

Prognose 2024

Onderstaande jaarbegroting 2024 is vastgesteld door de RvT op 14 december 2023.

Baten	€1.515.886
Cultuursubsidie	522.800
Gemeente Rotterdam	299.286
Rijksfondsen	534.300
Publieke partners	95.000
Private partners	64.500
Overige opbrengsten	
Lasten	€1.514.152
Beheerslasten personeel	428.875
Beheerslasten huisvesting	28.000
Beheerslasten organisatie	62.202
Activiteitenlasten PODIUM	649.800
Activiteitenlasten WERKPLAATS	317.275
Activiteitenlasten COLLECTIE	28.000

Prestaties

AIR is een ontwikkelinstelling, kengetallen zijn voor de gemeente Rotterdam niet afrekenbaar. Het aantal activiteiten is geen doel op zich maar een middel om publiek te bereiken en te betrekken bij de ruimtelijke opgaven. AIR beschouwt architectuur als een publieke zaak voor iedereen, daarom zetten wij ons niet alleen in voor een goede relatie met onze professionele deelnemers, maar spannen we ons ook in om een zo breed mogelijk publiek te bereiken. AIR wijkt in 2023 positief af van het prestatieraster. Het aantal producties is veel hoger dan vooraf ingeschat, namelijk 371. Dit is met name te wijten aan het succes van de programmering tijdens de RA Maand. Het SMC is in plaats van als 1 productie want 1 dag, geteld als optelsom van meerdere producties. Ook het aantal fysieke bezoekers overstijgt de verwachtingen, ruim 67.863 bezoekers. De fysieke bezoeker is voor AIR een belangrijke factor om de relevantie van ons programma te rechtvaardigen. Binnen de programmapijler Podium is de RA Maand de belangrijkste en heeft de afgelopen jaren een aanzienlijke groei doorgemaakt in aantal bezoekers en bereik. In de programmaliijn Werkplaats hebben we ook ruimschoots kunnen realiseren wat we voor ogen hadden. Tot slot is de extra stap die we hebben gemaakt in samenwerking met partijen uit het onderwijs belangrijk om te benoemen, dankzij de subsidie vanuit Platforms voor Ontwepend Leren van SCI.

Wij kijken terug op een vruchtbaar 2023 en bouwen hierop met plezier voort in 2024!

Rotterdam, 21 maart 2024

Barbara Luns
Directeur-bestuurder